

# A kalotaszegi Körösfő évszázadai

Kalotaszeg egyik legismertebb települése *Körösfő* – a Sebes-Körös forrásvidékén, a Ríszegtető lábánál – Kolozsvártól 43 km-re nyugatra, a nemzetközi műút menték fekszik. Nevét a Körös-forrásától, *fejétől* kapta, országos híret népművészetének, gyönyörű varrottasainak, fafaragásának köszönheti. A falu a XIX–XX. század fordulóján vált ismertté, ekkor fedezte fel *Gyarmathy Zsigáné* varrottasait, *Bartók* és *Kodály* népdalait, *Edvi Illés* és *Körösfői Kreisch* csodálatos népművészetét.

Körösfő szélesebb határa – a Sebes-Körös forrásvidéke, a vízben gazdag mellékvölgyek területe – kedvező természeti környezetet kínált az itt megtelepedni kívánó ember számára. A régészeti leletek tanúsága szerint e vidék ősidők óta lakott terület volt, ahol kisebb-nagyobb megszakításokkal különböző kultúrákhoz tartozó embercsoportok éltek. Az őskori cserepek, pattintott kovakő pengék – *Ordományos*, *Lőrincbükke* határrészekben előkerült leletek – a kőkorszak emberéről vallanak, a *Szalapatakának* völgyében lévő barlangban talált agyagedények pedig arról, hogy ez a földalatti labirintus négyezer évvel ezelőtt a *bronzkori* ember mentevára volt.<sup>1</sup>

A legendákkal övezett *Ordományosban* a római korban kisebb település ún. *villa* létezett, amely Napocát (később Kolozsvár) – Resculummal (Sebesvárral) összekötő római út mentén feküdt. A felszínre került római pénzek a réz „antoninianus”-ok, illetve az ezüst görög „dyrrachium” arról tanúsodnak, hogy a Sebes-Körös forrásvidéke a régi korokban sem volt elszigetelt világ, az itt élő lakosság kapcsolatban állt távoli országok népeivel.<sup>2</sup>

A mai Körösfő története szempontjából fontosabb az a tény, hogy az *Ordományos* területén a X–XI. században kis koraközépkori falu létezett, mely ismeretlen körülmények között elpusztult. Oklevelek 1391-ben *Ordumanus* formában említik. A kis falu nevét Szabó T. Attila Erdély tudós nyelvésze az *ortványos*, *irtványos* szavakból eredeztette, tehát a település bizonyára ún. „irtványfalu” volt.<sup>3</sup>

Körösfő és Ordományos alapjait az Erdélyt megszervező magyar királyi hatalom, a *bihari ispánság* kelet felé terjeszkedő népei rakták le. Az első telepések bizonyára az Almás-völgy felől jöttek, hiszen a vidék lakóinak nyelve a tiszai, illetve az északkeleti magyar nyelvjáráshoz kapcsolódik.<sup>4</sup>

A XIII. században Körösfő királyi birtok az *erdélyi káptalan birtokába* került, első említése 1276-ban *terra Crystew in comitatus Byhor* formában történet (1282-ben *villa Keresfew*, 1646-ban *Keoreos feo*, 1711-ben *Keres fű* néven szerepelt).<sup>5</sup> *Terra* a korabeli oklevelekben földbirtokot jelentett, Körösfő határa tehát ekkor már művelés alatt álló terület volt.

Körösfő középkori történetére több adatot szolgáltat az a *határoita*, mely a falu, mint püspöki birtok, valamint Nyárszó és Sárvasár, mint királyi birtok között robbant ki és csaknem száz évig tartott. *Péter erdélyi püspök* (1389–1391) panasszal fordult *Zsigmond királyhoz* (1387–1437) a királyi népek garázdálkodásai miatt. A király, 1391. március 19-én megparancsolta a *Kolozsmonostori Konventnek*, hogy határolja el Körösfő, illetve Sárvasár és Nyárszó birtokait. Az elhatárolás megtörtént, de Sárvasár királyi népe lerombolta Körösfő határjeleit és a vita a XV. században is folytatódott.<sup>6</sup>

A XVI. század közepén Erdély életében döntő változások mentek végbe. 1556-ban a katolikus egyház javainak szekularizációja folytán *Gyalu* és a hozzá tartozó *vártartomány* – így Körösfő is – *kincstári birtok* lett és az erdélyi fejedelem kezébe került, aki később hosszabb-rövidebb ideig zálogba adta különböző birtokosoknak.<sup>7</sup>

<sup>1</sup> *Sebestyén Kálmán*: Bronzkori leletek a körösfői cseppkőbarlangban. Igazság (Kolozsvár), 1979. VII. 19.

<sup>2</sup> *Ferenczi István*: Körösfő–Ordományos. Igazság, 1970. IX. 16.

<sup>3</sup> *Szabó T. Attila*: Kalotaszeg helynevei. I. Kolozsvár, 1942. 128. old.

<sup>4</sup> Uő: A cibőka tájszó és alakváltozatai. Magyar Nyelvjárások, 1962. 8. sz.

<sup>5</sup> *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I. Bp. 1987. 637. old.

<sup>6</sup> *Mályusz Elemér*: Zsigmondkori Oklevéltár. I. Bp. 1957–1958. 1937. dok.

<sup>7</sup> *Jakó Zsigmond*: A gyalui vártartomány urbáriumi. Kv. 1944. XVII.

Körösfő egyházilag kezdetben a *váradi püspökség kalotnai főesperességéhez*, majd később az *erdélyi püspökség kolozsi főesperességéhez* tartozott. Kalotaszeg reformációja – az új hitre tért Kolozsvár hatására – 1556 márciusában történt.

A *Körösfői templom* Kalotaszeg legszebb fekvésű egyházi építménye, karcsú négyfiatornyos fatornácós tornya messziről látszik, szinte vonzza az utazót. A régi templom – a XVII. századi török–tatár dúlások során megsemmisült és csak később, az 1690-es években a hódoltság elmúltával építették újjá. A templom régi virágdíszes-reneszánsz mennyezetét az 1700-as évek elején *Gyalui Asztalos János* festette, amelyet 1764-ben lebontattak, belőle ma már csak néhány karzatdeszka látható. Ezekből azonosítani lehet Gyalui mester négy virágmintáját: a reneszánsz szegfűt; a babérkoszorúból alakult tulipán-harangvirág koszorút; az ötször tagolt furcsa nyílt virágokat, amelyek könnyen felismerhető az akantusz eredet; valamint a kigyózó stilizált levélpárokot, amelyek barokk hatásra utalnak.<sup>8</sup>

A templom jelenlegi festett kazettás mennyezete 225 kazettából áll, melyből 135 táblát 1764-ben a *szász Asztalos Umling Lőrincz* festett. (90 kazettát 1833–34-ben *Varga László* kolozsvári mester). Umling motívumait – akárcsak elődje – az olasz reneszánszból vette, de ezeket a kor ízlésének megfelelően barokkos formában átkomponálta. Kazettáin új formák jelentek meg: madarak és állatok képei, köztük a mester jellegzetes motívuma: a virágtövek tetején ülő madarak. Ezek a díszek azonban nem jelentésküli ornamentumok, hanem olyan jelképes ábrázolások, amelyeket a nép értett, ismert száz-kétszáz évvel ezelőtt. (Pl.: a virágdíszes mennyezet a korabeli értelmezés szerint a Paradicsomot jelképezte.)<sup>9</sup>

A templom harangjai közül a nagyobbbat 1788-ban, a kisebbet 1858-ban öntötték, tíz-regiszteres orgonája 1841-ben készült. Érdekes emléke a török időknek az ún. *Rákóczi szőnyeg*, mely egy Erdélyben gördesz-csomózással készült török imaszőnyeg. A legenda szerint *II. Rákóczi György* fejedelem a vesztes fenesi csata után (1660. május 22.) sebesülten Várad felé menekült, Körösfőn megpihent, ahol *Korpos György* helybeli lakos kimosta a fejedelem sebeit. Rákóczi, szolgálataiért megajándékozta egy szőnyeggel, amelyet utódai a református egyháznak adtak. Körösfő első ismert református papja *Mindszenti László*, akinek nevét 1646-ban egy ajándékkönyv őrizte meg, a könyv később a Kolozsvári Református Kollégium könyvtárába került.

Kalotaszeg népét a XVII. század közepe táján nagy megpróbáltatások érték: *II. Rákóczi György* (1648–1660) szerencsétlen lengyelországi hadjárata után a bosszúálló tatár hadak 1658 szeptemberében pusztítják e vidéket. Vég-Várad eleste után Ali pasa benyomult a Körösvölgyébe és Bánffyhunyadi elpusztítását követően 1661. június 28-án feldúlta Körösfőt, templomát lerombolta. A falu telkeinek több mint fele elpusztult, az 1679-es összeírás szerint a puszta házhelyek száma 19, de „vannak olyanok is, kiknek házait mezővé lőttek”.<sup>10</sup>

Ezt követően Körösfő három évtizeden keresztül hódoltsági terület lett. A törökök adóját a Bánffyhunyadi tartózkodó, gyakran portyázó, rabló szpáhik szedték. E szomorú időknek emlékét a kalotaszegi népköltészet mind a mai napig megőrizte: a törökök eladott (és halva talált) leány balladája a vidéken több változatban is ismert.

*Apafi Mihály fejedelem* (1662–1690) az elpusztított kalotaszegi falvak segítségére sietett és 1674-ben 11 településnek – köztük Körösfőnek is – átengedte a fejedelmi dézsmát. A fejedelmi adomány lehetővé tette az elpusztult templomok, iskolák újjáépítését.<sup>11</sup>

Kalotaszegen a török uralom 1685 novemberében ért véget, Bánffyhunyadra bevonultak az *osztrák csapatok*. Az új hatalom a visszafoglalt területeket a fegyverek jogán szerezte meg és annak megfelelően saját céljai és érdekei szerint kormányozta.

A feudális társadalomban a falu mindennapi életét az évszaknak megfelelő *mezőgazdasági munka* töltötte ki. A földművelés évszázadokon keresztül szinte változatlan módon folyt, a közösség teljesen önálló volt, külső segítségre a termés nagyobb részének megsemmisülése esetén sem számíthatott. Körösfő mezőgazdasági művelés alatt álló határáról az 1713-as

<sup>8</sup> *Sebestyén Kálmán*: *Reneszánsz virágok festője*. Igazság, 1972. IX. 2.

<sup>9</sup> *Ady László*: *Tanuljuk Kalotaszegét. Művelődés* (Bukarest), 1971. 9. sz.

<sup>10</sup> *Jakó Zsigmond*: *im.* 209. old.

<sup>11</sup> *Mihálycz Elek*: *Egyháztörténeti adalékok* (Kalotaszeg). *Protestáns Közlöny*, 1896. 34. old.

összeírás tudósít: „Ez a falu Bánffyhunadhoz közel vagy, északos sáros és seppedékes helyen fekszik, határa rossz, hat-nyolc ökörrrel szántható, fordulója kettő, magokhoz képest elegendő őszt és tavasz vetéssel élnek, de igen vékonyan.”

A lakosság számának növekedése szükségessé tette a termőföld jobb kihasználását, 1737-ben Körösfőn a határt már három fordulóra osztották.<sup>12</sup> 1820-ban a három fordulóban gabonafélékből búzát, rozsot, zabot, árpat, törökbúzát, a hüvelyesekből babot, borsót, lencsét, a textílnövényekből kender, lent termesztettek. Az összeírás szerint a belső telkeken gyümölcsös, káposztás és veteményes kertek voltak.<sup>13</sup>

A feudális társadalom döntő gazdasági ágazata az állattenyésztés. A földművelés ugyanis megkövetelte a nagyállattartást, hiszen a korabeli nehéz ekét csak 4–6–8 ökör tudta vontatni. Körösfő híres volt állattenyésztéséről „gyönyörű szarvasmarhái” keresettek a kalotaszegi vásárokon.

A falu lakossága a szegénység diktálta önellátás körülményei között élt: szerszámaikat, háztartási eszközeit, ruházatát stb. maga készítette. A XVII–XVIII. században számos körösfői mesterember nevét említik a források, elsősorban olyanokét, akik mesterségüket a gyalui várban űzték. Gyalu – Várad török kézre kerülése után – igen fontos politikai-hadászati szerepet töltött be, végvár lett, ez a magyarázata annak, hogy igen sok mesterember munkájára tartott igényt. A körösfői mesteremberek közül gyakran emlegetik a kovácsokat és az ácsokat, akik földesuraiknak dézsmával nem tartoztak, ugyanis mesterségükkel szolgáltak: 1642-ben Márton kovács II. Rákóczi György fejedelem „szabados kovácsa”, 1679-ben András kovács „taxája száz patkó szegestül karácsonyra”. Ebben az időben híres ács és fafaragó György Márton és Korpos Márton, akik úgyszintén „dezsámát nem adtak”.<sup>14</sup>

A körösfőiek termékeleslegüket – ha egyáltalán volt ilyen – a közeli vásárokon értékesítették. Szarvasmarháikkal azonban távolabbi „sokadalmakat” is felkerestek, hiszen a marha volt az egyetlen olyan fontos áru, mely önmagát képes szállítani. Márpedig ebben az időben a szállítás a rossz utak miatt rendkívül nehézkes és költséges volt. Gróf Széchenyi István 1821-ben erdélyi utazása során naplójában leírja a Körös-menti útviszonyokat: „Feketetóból Kolozsvárra két út vezet, – írta – az egyik Bánffyhunadon keresztül, s ez a rövidebb, a másik Nyíresen át, ez az év minden szakaszában járható, az előbbi csak akkor, ha a vizek engednek, mert át kell kelni a Körösön és a Sebesen. Bánffyhunadtól Kolozsvár Kapuson át kb. hat óra”.<sup>15</sup>

A feudalizmus idején a jobbágy különböző szolgáltatással tartozott földesurának, amelyek közül a legjelentősebb az urbáriális tized vagy dézsma volt. 1679-ben a körösfői jobbágyok „mindenféle mezei gabonájok igaz tizedével tartoztak...dezsámában tizedet adtak báránnyokból és a makkoltatásra felhajtott disznókból is”.<sup>16</sup> A legnyomasztóbb teher, mely sok visszaélésre adott alkalmat a robot volt, ezt a körösfőiek a gyalui várnál végezték, hetente két napot, tulajdonképpen minden harmadik héten ott dolgoztak. Később a robot a minden harmadik heti szolgálatból minden második hetivé növekedett: 1820-ban vallomások szerint: „Szolgálnak minden héten három napot, az ökrösök ökörrrel, kinek van, négy ökörrrel, kinek tehetőségük kevesebb cimborában kettővel. Kik marháikból kifogytak valamely csapás által, gyalogszerben”. A nők robotja a szövés-fonás volt. Körösfő a fenti esztendőben összesen 6400 napot robotolt, ami egy jobbágy számára 164 napot (!) jelentett, alig képzelhető el, hogy mikor jutott ideje saját földjének művelésére.<sup>17</sup> A földesúr járandóságához tartoztak az ún. ajándékok is, a karácsony-tyúkjá (évente családonként egy tyúk) és a karácsony tojása (20 tojás).

A falu maga választotta vezetőit, akiknek az élén a falusi bíró állt. Körösfőn a bírót évenként választották, szolgálati ideje alatt jobbágyszolgáltatásokkal nem tartozott, helyette minden lakos egy-egy gyalognapszámot végzett. Helyettese és segítőtársa a kispíró vagy polgár volt. A

<sup>12</sup> Jakó Zsigmond: im. 376. old.

<sup>13</sup> Conscriptio Czirákyana, 1820. Erdélyi Gubernium Lvt. in. Politicus. F. 52. OL. Bp.

<sup>14</sup> Szabó T. Attila: Kalotaszegi mester- és foglalkozásnevek. In: Nép és Nyelv. Bukarest, 1980. 305–314. old.

<sup>15</sup> Gr. Széchenyi István naplói. In: Hazai utazók Erdélyben. Kv. 1942. 56–57. old.

<sup>16</sup> Szabó T. Attila: Kalotaszeg jobbágyosságának szolgáltatása és adózása. In: Nép és Nyelv. Bukarest, 1980. 470. old.

<sup>17</sup> Conscriptio Czirákyana, 1820.



bíró kötelessége ügyelni a határ felosztásának rendjére, a falu tanácsával határozott a mezőgazdasági munkák megkezdéséről, az ő feladata a falu lakosságát rászorítani a felsőbb rendelkezések betartására, bíraskodott a falu székének nevezett törvényszéken, ahol az *eskiüttekkel* (hűtösökkel) a szokásjog alapján döntött a jobbágyok kisebb ügyes-bajos dolgaiban. A falu fiatalságának jó magaviseletére a *legénybíró* felügyelt hat *polgár-legény* segítségével. A botrányosan viselkedő, *káromkodó* legény büntetése 5–12 pálcautés (házasemberé 6 susták, a visszaesőké 2 magyar forint) a *szitkozódó* leány először 1 garast, másodjára 1 sustákat fizetett.<sup>18</sup>

A *bírságokból* befolyó jövedelem nagyobb részét a földesúr kapta és csak kisebb része jutott a falusi bírónak. Ezek jelentős összegek voltak: a *fejváltás bírság* (a halálra ítélt jobbágy megváltásáért fizették) és a *hatalom bírság* (birtokháborítás esetén) 12 forintot, a *kékbírság* (a sértett megmutatta testének megkékült helyét) 66 dénár, a *véres-kékbírság* 1 forintot, az *orrbírság* (orrvágásra ítélt váltsága) 3 forintot jelentett.<sup>19</sup>

Körösfőn 1568-ból ismert névszerint az első bíró *Liika János*, az első ismert kisbírók 1607-ből, *Korpos Péter* és *Fekete Demeter* voltak.<sup>20</sup>

Körösfő lakosságának száma az évszázadon során – a háborús pusztítások, inséges eszterndők, járványok miatt – erősen ingadozott. A XVII. század második felében a jobbágycsaládok száma fokozatosan csökkent: 1640-ben 52 jobbágycsalád neve szerepelt az urbáriumokban, 1670-ben számuk 32, 1687-ben 25, majd 1713-ban már csak 21. A lakosság lélekszáma 1670-ben 334 (ebből 15 özvegy és 8 koldus), majd több mint egy évszázad múlva 1784-ben – az első magyarországi népszámlálás idején – szinte ugyanannyi 333 (179 férfi és 154 nő). A pusztítások, járványok megsemmisítették egy évszázad demográfiai szaporulatát (!).

A *családnevek* összevetéséből – az 1609–1820 közötti urbáriumok alapján – kiderül, hogy a falu lakosságának zömét tulajdonképpen öt család alkotta: *Kovács* (57-szer szerepelt a fenti időszakban), *Péntek* (55), *Bocz*, *Boczi* (51), *Antal* (50) és *Korpos* (44). A legkedveltebb férfi keresztnévek a XVII. században a *János* és az *István*, a XVIII. században az *András*, *Márton* és a *György*, a leggyakrabban előforduló női keresztnévek a *Kata-Katalin*, *Erzsók-Erzsébet*, *Anna* és *Ilona* voltak.

A falusi ember a határban a *helynevek* segítségével tájékozódott. Ezek az elnevezések nemzedékről-nemzedékre átöröklődtek, az évszázadok alig változtattak rajtuk. Körösfőn a helynevek többsége gazdasági vonatkozású, mint például: *Porkolat* (falukapu, mezőkapu), *Szénigető*, *Szőlőoldál*, *Újhatár*, de vannak birtokviszonyokat jelölők, ilyen a *Bírószere*, *Lőrincbükke*, *Papcsorgója* vagy történelmi-etnikai vonatkozásúak, a *Kurucoldalak*, *Oláhvölgy*, *Rákóczi kútja* stb. Érdekesek azok a helynevek, amelyeknek nyelvtörténeti vonatkozásuk van, ilyen a *Bodonkút*, mely egyetlen kivájt fatörzsből álló kutat jelentett vagy a *Ravaszosáj*, a rókák által lakott völgy neve. Az *áj* szó az erdélyi magyar nyelvjárásból már a XVIII. században kihalt, csak a helynevekben él tovább. (Az *oj*, *áj* szó az úz-türk nyelvben is völgyet jelentett.)

Az idők folyamán a körösfői ember képzelete a helynevekhez különböző hiedelmeket, mondákat fűzött, valóságos kis *mitológiát* teremtett. Ezek szerint az *Ordományos* területén hajdan Ordomvára állt, ahol egy király lakott. A tatárjárás idején Kalotaszeg népe ide menekült, kincseiket a várudvaron lévő kútba, két harang közé rejtették. A várat földalatti barlang kötötte össze Almás várával és a Ríszeg-tetővel. Ordományost a tatárok elpusztították, lakossága a Sebes-Körös forrásánál telepedett le, ők alapították Körösfőt. Az elrejtett kincseket azóta is keresik, de azt az ördögök őrzik, azért nem találják. Mások szerint a kincseket egy *kölkutyában* megtalálták, de azt egy pesti úr elvitte. Az Ordományosban a néhai kertkultúra emlékeként szilvafákat is találunk, de szőlőt ott már rég nem művelnek. Ordományos király ugyanis egyszer kijelentette, hogy országát és leányát annak adja, aki a *Szőlőoldalt* egy nap alatt letisztítja. Egy legény letakarította, azóta nem nő a szőlő.

II. *Rákóczi György* erdélyi fejedelem 1660-ban a vesztes fenesi csata után útban Váradra Körösfőn megpihent ennek emléke: a *Rákóczi fája*, *kútja*, *padja*. Babonás hiedelmek fűződnek több határrészhez: a *Lüdercek* felett évente egyszer lidércek repülnek és muzsikálnak, a

<sup>18</sup> Körösfői Református Egyházközség anyakönyve. Kolos-Kalotai Egyházmegye Levéltára az Erdélyi Református Egyházkerület Kolozsvári Gyűjtőlevéltárában.

<sup>19</sup> Szabó T. Attila: im. 479. old.

<sup>20</sup> Szabó T. Attila: Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. VII. 412. old.

*Riszegtetőre* egy asszony (talán boszorkány) bódító *riszeg-virágot* ültetett, de a tövét elátkozta, egy legény berúgott az illatától és egész életében a tetőn bolyongott. Híres volt – a képzelet szerint – a körösfői *csizmadiantanító*, aki nemcsak a betűvetés mesterségére tanította meg a gyerekeket, hanem csodálatos, tulipánokkal díszített piros csizmákat is készített. Abban az időben a szalmafedeles *rektória* pitvara tele volt piros csizmákkal.

Első *iskolatörténeti* adatunk Körösfőből 1652-ből való, ekkor *Adorján Gergelyné* özvegy jobbágyasszonyról az urbáriumok feljegyezték, hogy „fia Scholában lakik”. Az utalás bizonyára a Kolozsvári Református Kollégiumra vonatkozott, ahol a fiú deákoskodott, és ahonnan a kalotaszegi falvak iskolamestereiket hozták.<sup>21</sup>

Az első név szerint ismert körösfői tanító *Gyalai Sámuel* (1718–1819). Elhunytakor a kispetri eklézsia anyakönyve a következő sorokat írta róla: „Gyalai Sámuel 5 esztendőktől nyugalomban lévő, de 75 esztendőig a körösfői, magyarvalkói, damosi végre ... a kispetri ecclesia... igen jó emlékezetű Oskola Mestere eltemettetett több helyiségből is megjelent igen szép számú gyülekezet előtt életének a 101. évében”.<sup>22</sup>

A tanító létalapját az egyházközség által megállapított *díjlevel* biztosította. Körösfőről 1754-ből ismerjük az első díjlevelet, amely évszázadok gyakorlatát tükrözte. E szerint: „Az oskolamesternek pediglen fizet az egész eccla 20 véka búzát, minden pár ember fél véka zabot, egy kenyeret, harangozásért egyszer főz neki egy esztendőben. Temetésért, mikor a pap prédikál 4 polturát, mikor pedig nem prédikál 8 polturát. Ád az egész eccla esztendőnként 5 szekér fát”.<sup>23</sup>

A feudális társadalom idején a *falusi kisiskola* szalmafedeles szerény épület, egyszobás iskolaház, mely a sövényvel kerített mesteri funduson (telken) állt. A korabeli iskolázás egyik nagy kérdése a rendszertelen *iskolalátogatás*, az egyházi hatóságok gyakran megbüntetik a hiányzó gyermekek szüleit. Egy 1801. évi körösfői rendelkezés kimondta: „Mind a legények, mind pedig a leányok szüleit, ha az ő gyermekeik vakmerőképpen elmulattya a tanítást, fizessen egy vonás forintot”.<sup>24</sup>

A vizitációs jegyzőkönyvek részletesen beszámolnak az *oktatás anyagáról és módjáról*, 1822-ben a körösfői gyerekek „olvasni, énekelni, számot vetni tanulnak, valamint Szent Históriat és vallást”. Az olvasást az úgynevezett *silabizálással*, a betűztető módszerrel tanították.<sup>25</sup> (A mássalhangzókat nem hangjuk, hanem nevük szerint ejtették ki a tanulók.) A silabizálás rossz módszere a „nagy hiábavalóság s kerengő útvesztés” alaposan megnehezítette az olvasás elsajátítását. A szalmafedeles kisiskolák tanítói azonban évszázadokon keresztül mégis csak oktatták a gyermeknép jelentős részét, lehetővé tették a legtehetségesebbek kiemelkedését a jobbágyorsból, biztosították a szellemi élet folytonosságát. E szerény keretek között folyó oktató-nevelő munka számottevő iskolai örökséget hozott létre, amelyet később a polgári népoktatás hasznosított.

Sebestyén Kálmán

## Katona József történetírása

Katona Józsefben egyik legnagyobb nemzeti drámánk íróját tisztelhetjük. A Bánk bán és az előtte született többi drámafordításainak, drámáinak nagy része történelmi témákat dolgoz fel, történelmi alapokra épül. Ha csak ezeket a műveket tekintenénk, akkor is megállapíthatnánk, hogy Katona történelmi érdeklődése az átlagosnál mélyebb. A korai drámaátdolgozások, mint *A borzasztó torony*, a *Monostori Veronka*, a *Luca széke* történelmi miliőt teremt

<sup>21</sup> *Jakó Zsigmond*: im. 79. old.

<sup>22</sup> A Kispetri Református Egyházközség anyakönyve. Zilahi Állami Lvt. 775. sz.

<sup>23</sup> Kolos-Kalotai Egyházmege Conscriptiója, 1754. Kolos-Kalotai Egyházmege Levéltára.

<sup>24</sup> Körösfői Református Egyházközség anyakönyve. KKEhmlvt.

<sup>25</sup> Vizitációs jegyzőkönyvek a KKEhmlvt.-ban.